818156

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

ISTORIJA

Kupiškis – miestas šiaurės rytų Lietuvoje, Panevėžio apskrityje. Šiaurės vakariniu miesto pakraščiu prateka Lėvuo, per centrą teka upė Kupa, pietuose eina geležinkelis. Miesto centre yra keletas mūrinių pastatų statytų XIX-XVIII amžiuje, tarp jų seniausias linų sandėlis, esantis prie pat Lauryno Stuokos - Gucevičiaus aikštės. Miesto centre Kupą kerta senasis Gedimino tiltas.

Miestas įėjo į sėlių genties gyvenamos teritorijos ribas. Spėjama, kad ant piliakalnio medinė Kupiškio pilis buvusi jau XIII a. (1240 m. sugriauta).

Istoriniuose šaltiniuose – kaip Lietuvos valdovo Žygimanto Senojo miestelis – Kupiškis pirmąsyk paminėtas 1529 m. XVI amžiuje buvo dvaras, seniūnija, pavieto centras, todėl tikėtina, kad įsikūrė anksčiau nei buvo paminėtas pirmą kartą. 1616 m. pastatyta bažnyčia. 1589 m. paminėtas Kupiškis dėl gaisro, kurio metu sudegė visa Budronių gatvė. 1616 m. yra užfiksuotas pirmasis miestelio medinės bažnyčios paminėjimas.

Nuo 1657 m. Kupiškį ir seniūniją valdė didikai Tyzenhauzai, vėliau (nuo 1771 m.) Čartoriskiai, o nuo 1812 m. – grafas Mykolas Tiškevičius. 1791–1792 m. suteiktos miesto teisės (savivalda įvesta, bet privilegijos jai nespėta gauti). Kupiškio augimą paskatino Daugpilio - Panevėžio-Radviliškio geležinkelis, pastatytas 1873 m. greta miesto.

XVIII a. pradžioje, Kupiškio miestelyje buvo šešios pagrindinės gatvės: Anykščių (Onyksztyńska), Budrionių (Budrewska), Karališkoji (Królewska), Kazliškio (Kozłova), Skaugų (Skowogolska), Svėdasų (Swiadoska), kuriose gyveno pagrinde žydai bei vienas kitas bajoras. XVIII a. devintojo dešimtmečio pradžioje, kilus gaisrui, miestelis smarkiai nukentėjo. Sudegė bažnyčia, klebonija, 5 klebonijos jurisdikcijos gyventojų sodybos, 8 žydų bravorai bei visa eilė miestelio gyventojų namų. Tik gatvių galuose liko skurdžių ir dvarui nieko nemokančių 15 katalikų daržininkų ir 5 žydų kampininkų trobelės.

1781 m. Kupiškio apylinkių valdytojas A. Čartoriskis Kupiškyje įsteigė lankastro sistemos mokyklą, kurioje aukštesniųjų klasių mokiniai mokė jaunesniuosius. 1823 m. pastatyta lapidinio stiliaus akmens mūro mokykla su klasicistiniais langų apvadais ir monumentaliomis puskolonėmis, išlikusi iki šių dienų (namas restauruotas, jame įkurtas kraštotyros muziejus).

Miesto centrinės dalies planas stačiakampis, centre stovi neogotikinė dvibokštė Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia (pastatyta 1914 m.). Išlikę 2 vėjo malūnai (XIX a. pabaiga). Į šiaurę nuo miesto stūkso Kupiškio (Aukštupėnų) piliakalnis, driekiasi Kupiškio marios.

Kupiškio žydų bendruomenė ir jos gyvenamoji erdvė vėl išaugo caro vyriausybei apribojus žydams galimybes kurtis kaimo vietovėse. XIX a. antrame – trečiame dešimtmetyje žydų pastatai užėmė ne mažiau nei trečdalį visos miestelio teritorijos. Žydai telkėsi glaustu ratu, miestelio centre. XIX a. septintojo – aštuntojo dešimtmečio sandūroje Kupiškyje buvo jau devynios gatvės. Pagrindinės buvo: Karališkoji, Dvaro, Rinkos (dabar Lauryno Stuokos - Gucevičiaus aikštė). kaip liudija 1842 – 1843 metų sandūroje sudarytas Kupiškio miestelio planas, miestelis tuo laikotarpiu viso skirstytas į 229 sklypus. Žydams, kurių miestelyje gyveno 101 šeima, tuo metu priklausė apie 70 proc. miestelio centro pastatų, kur (pvz. Rinkos aikštės viduryje) stovėjo daugybė mažų ir skurdžių krautuvėlių. Katalikai (107 valstiečių šeimos), gyveno aplink miestelį esančiose gatvėse.

Trečiojo dešimtmečio viduryje miestelis išaugo ir pagražėjo: akmenimis buvo išgrįsta turgavietė ir šalia jos esančios, centrinės miestelio gatvės, išvesti cementiniai šaligatviai, sutvarkytas gatvių apšvietimas.

SPRENDINIAI

Projektiniai sprendiniai parengti, siekiant kuo geriau išnaudoti Lauryno Stuokos – Gucevičiaus aikštės privalumus ir unikalią situaciją. Aikštė, viena iš nedaugelio Lietuvoje, turi ryškų reljefą (aukščių skirtumas apie 4 metrus). Taip pat, pagal istorinius duomenis, aikštės viduje buvo užstatymas.

Aikštėje numatomos tokios zonos:

- reprezentacinė, renginių, išnaudojant reljefą, įrengiamas amfiteatras. ;
- rekreacinė, poilsio, įrengiant vaikų žaidimo aikšteles, skulptūrų parką;
- ūkinė-komercinė, įrengiant viešąjį tualetą, pagalbines patalpas renginiams, spaudos, suvenyrų kioskus, sezoninę lauko kavinę ir kt. Ši zona numatyta buvusių žydų parduotuvėlių vietoje. Statiniai siūlomi iš lengvų klijuotų medžio konstrukcijų.

Reprezentacinės aikštės lygis yra pažeminamas tiek, kad iš Gedimino gatvės būtų galima patekti betarpiškai (nerengiant laiptų). Prie aikštės numatomi vėliavų stovai ir įrengiamas fontanas su apytakine sistema. Kaip projektuojamų statinių tęsinys į renginių aikštę numatoma dengta pakyla. Patogiam žmonių su negalia judėjimui įrengiami pandusai. Tarp skirtingų aikštės lygių projektuojamos betoninės atraminės sienutės, aptaisytos pjauto granito plokštėmis.

Reprezentacinės aikštės viduryje puošiama Šv. Kalėdų eglutė, privedamas apšvietimo kabelis.

DANGOS. Aikštės kietoms dangoms numatomos klinkerio trinkelės su skaldyto granito trinkelių intarpais. Laiptų pakopos aptaisomos pjauto granito plokštėmis. Rekreacinėje zonoje vaikų žaidimo aikštelėse numatoma saugi amortizuojanti danga.

APŠVIETIMAS. Aikštės apšvietimas keičiamas iš esmės, numatant naujas atramas ir jų išdėstymą. Reprezentacinėje aikštėje numatomas apšvietimas grindinyje. Taip pat numatomas taškinis medžių ir skulptūrų apšvietimas. Fontano čiurkšlės pašviečiamos įvairiaspalviais šviestuvais.

INŽINERINIAI TINKLAI. Aikštę kerta magistralinis vandentiekis, daugiau magistralinių tinklų nėra. Projektuojamas viešasis tualetas ir fontanas prijungiami prie esamų lokalinių tinklų. Apšvietimo kabeliai pilnai keičiami naujais.

ŽELDINIAI. Dabartinis aikštės apželdinimas gana gausus ir chaotiškas. Numatoma išsaugoti vertingiausius medžius rekreacinėje zonoje, saikingai retinant, kad galima būtų įrengti kokybišką veją. Aikštėje numatomi lokaliniai gėlynai.

Aikštė po rekonstravimo gali būti gyvybinga, patraukli, lankoma, jei joje bus ką veikti. Todėl ir siūlome, bent simboliškai, atkurti buvusius žydų prekybos taškus, kad miestietis galėtų nusipirkti laikraštį, išgerti kavos ar vandens, kol mažyliai siaus vaikų žaidimų aikštelėje. Labai sveikintina būtų, kad atsidarytų šiandien uždaryti visuomeninio maitinimo taškai, kad užkąsti nereikėtų važiuoti už miesto. Tik kompleksiškai sutvarkyta aikštė bus gyvybinga ir patraukli.

SĄMATA

1.	Ardymo darbai	45 000
2.	Klinkerio trinkelių danga	600 000
3.	Pjauto (skelto) granito plokščių danga	200 000
4.	Trinkelių danga (važiuojamoji dalis)	150 000
5.	Vaikų žaidimų aikštelių danga	24 000
6.	Veja	90 000
7.	Viešas tualetas	30 000
8.	Kiti statiniai ir pakyla	170 000
9.	Atraminės sienutės	120 000
10.	Laiptai su granito pakopomis	140 000
11.	Pandusai	60 000
12.	Švietuvų atramos	114 000
13.	Grindiniai šviestuvai	26 000
14.	Vėliavų stovai	10 000
15.	Suoliukai	26 000
16.	Šiukšliadėžės	12 000
17.	Fontanas su įranga	45 000
18.	Vaikų žaidimų aikštelės	35 000
19.	Lietaus nuotekų tinklai	33 000
20.	Buitinių nuotekų tinklai	12 000
21.	Vandentiekio tinklai	10 000
22.	Elektros apšvietimo tinklai	45 000
	VISO:	1 997 000 EURŲ